WIKIPEDIA

Idioma mansi

La **llingua mansi** (o **vogul**, según el nome tradicional dau polos rusos) ye denomada polos sos falantes nativos **маньси** o **моаньсь**. Pertenez a la familia de les llingües uráliques y más en concretu a les llingües ugrofinesas (tamién llamaes finu-ugras o finu-hungúricas). El so pariente más cercanu ye'l janti (o ostiaco), según l'húngaru, coles que conforma'l subgrupu de llingües ugrias. Los mansi viven nel norte de Siberia, nos territorios entendíos ente'l ríu Ural y el Obi. En 1960 alredor de 6000 persones reconocíen miembros de la etnia mansi, d'ellos apenes el 60 % tenía como llingua materna'l mansi. Para 1989 la cifra xubiera a unes 8500 persones, pero namái'l 37 % falaba la so llingua.

Suelse falar de cuatro grandes dialeutos según la so situación xeográfica, que s'estremen de la mesma en numberosos dialeutos menores. Asina, los dialeutos septentrionales son el de Sosva, Sigva, Lozva inferior, y el del Obi; los occidentales, el del Lozva inferior, el de Pelimka y el de Vagilsk; los orientales, el del Konda cimeru, Konda mediu, Konda inferior, y el del Yukonda; y el dialeutu de Tavda, únicu dialeutu meridional. La llingua lliteraria basar nel dialeutu de Sosva. La comprensión mutua ente los falantes d'estos dialeutos ye difícil.

Mansi
маньси/моаньсь *Man'si/Moan's'*

Faláu en	Rusia, nel Distritu Autónomu de Janti-Mansi
Falantes	940 (2010)[1]
Familia	Urálicu Finu-ugro Obi-ugro **Mansi**
Alfabetu	cirílicu
	Estatus oficial
Oficial en	Distritu Autónomu de Janti-Mansi (Rusia)
Reguláu por	*Nun ta reguláu*
	Códigos
ISO 639-1	-
ISO 639-2	-
ISO 639-3	`mns (http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=mns)`

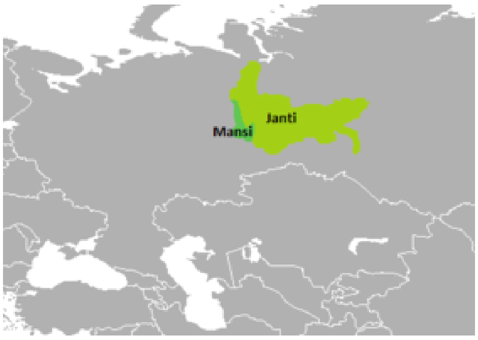

Estensión del

Conteníu

Historia
L'alfabetu mansi
Pronunciación
- Vocales
- Consonantes
- Acentu

Gramática[3]
- L'artículu
- El sustantivu
- El verbu
- Los numberales
- Exemplos
  - Manysi-húngaru-traducción al español

Sintaxis
- Orde de pallabres

Notes

Historia

Los testimonios más antiguos de llingua mansi son xeneralmente nomes de persones qu'apaecen en króniques ruses del sieglu XVI-XVII. Del sieglu XVIII quedáronnos dellos glosarios con cientos de pallabres. Nel sieglu XIX tienen llugar grandes viaxes d'investigación y recueya d'información, el primeru d'ellos realizar Antal Reguly nos años cuarenta, depués, na segunda metá del sieglu tamién viaxen a la zona'l finés August Ahlqvist y l'húngaru Bernát Munkácsi, y de cutio fueron informando de les resultaos. Sicasí, l'inmensu material etnográfico y de poesía popular recoyíu nun influyó na formación de la llingua escrita mansi.

Esti procesu nun tenía apenes precedentes: mientres la dómina zarista preparárense delles traducciones de testos eclesiásticos, pero'l primer abecedariu mansi solo foi publicáu en 1932, y tomaba como base'l alfabetu llatín. En 1939-40 introducióse'l cirílicu, paez ser que pa evitar el tracamundiu d'enseñar dos sistemes d'escritura distintu nes escueles. Ente'l creadores de la lliteratura en llingua mansi atópense Marfa Vajruseva, de la que tamién destaca'l so trabayu pedagóxicu y científicu, según Piotr Yevrin y M. Kazantsev, que destacapan más bien pol fechu de ser los fundadores más que pola calidá lliteraria de les sos obres. El primer maestru de la lliteratura mansi foi Yuvan Shestalov, nacíu en 1937, que publicó poesía y narrativa tantu en mansi como en rusu y dio a conocer el so pueblu y la so cultura.[2]

L'alfabetu mansi

Hasta 1932 foi una llingua ensin escritura, a partir d'entós realizáronse dellos intentos pa dotala del alfabetu llatín, pero finalmente, acabó usándose'l alfabetu cirílicu, dende 1939.

Alfabetu cirílicu mansi:

А, Б, В, Г, Д, Е, Ё, Ж, З, И, Й, К, Л, М, Н, Ӈ, О, П, Р, С, Т, У, Ф, Х, Ц, Ч, Ш, Щ, Ъ, Ы, Ь, Э, Ю, Я

Alfabetu llatín pal mansi, usáu enantes:

A, B, D, Y, F, G, H, ƕ, I, J, K, L, Ļ, M, N, Ņ, Ŋ, O, P, R, S, Ꞩ, T, Ţ, O, V, Z, Ь

Pronunciación

Vocales

Al igual que nel húngaru, les vocales estremar en llargues y curties según la so duración, amás esisten tren grado d'abertura.

- Vocales velares:
  - **а**: *a* [a]
  - **о**: *o* [o]
  - **у**: *o* [o]
  - **э**: *y* [y], tres sílaba acentuada frecuentemente pronúnciase [ə]
  - **ы**: *y* [ɨ], como'l mesmu calter en rusu.
- Vocales palatales (palatalizan la consonante anterior):
  - **е**: *y* [ʲy], tres sílaba acentuada frecuentemente [ʲə]
  - **ё**: *io*, soníu [ʲo]
  - **и**: *i* [i]
  - **ю**: *iu* [ʲo]
  - **я**: *ia* [ʲa]

Nos distintos dialeutos pueden esistir soníos distintos, amás, xeneralmente tres la sílaba non acentuada produzse un amenorgamientu de vocales.

Consonantes

- Dures:
  - **б**: *b* [b], solo apaez en préstamos del rusu **

в: consonante aproximante *o*, como n'inglés *w* [w]

- - **г**: soníu fricativu velar sonoru *(gh)* [ɣ]
  - **д**: *d* [d], solo apaez en préstamos del rusu **

ж: *zh* [ʒ], como la "ll" arxentina. Solo apaez en préstamos del rusu.

- - **з**: xiblante sonora *z* [z], namái apaez en préstamos del rusu **

й: *i* [j]

- - **к**: *k* [k]
  - **л**: *l* [l]
  - **м**: *m* [m]
  - **н**: *n* [n]
  - **ӈ**: soníu nasal velar [ŋ]
  - **п**: *p* [p]
  - **р**: *r* [r]
  - **с**: *s* [s]
  - **т**: *t* [t]
  - **ф**: *f* [f], namái apaez en préstamos del rusu **

х: similar a la *j*(del español, tamién se puede transliterar como *h*) [x]

- - **ц**: *ts* [ʦ], namái en pallabres d'orixe rusu **

ч: *ch* [ʧ], namái en pallabres d'orixe rusu ** **ш**: *sh* [ʃ], namái en pallabres d'orixe rusu ** **щ**: *sch* [ʃʧ], namái en pallabres d'orixe rusu ** **ъ**: muda [-], namái en pallabres d'orixe rusu (onde ye llamáu *signu duru*)

- - **ь**: *signu blandu* [ʲ], apaez namái tres **л, н, с, т**, anque en pallabres d'orixe rusu puede apaecer n'otros llugares.
- blandies:
  - Les consonantes **л, н, с, т** se palatalizan ante **ь, е, ё, и, ю, я**. Nestos casos la pronunciación va ser [ʎ], [ɲ], [ɕ], [c].

Acentu

La posición del acentu ye variable, pero xeneralmente cai nes sílabes iniciales.

Gramática[3]

L'artículu

Nun esiste.

El sustantivu

La llingua mansi ye aglutinante. Les rellaciones ente pallabres tán espresaes per mediu de sufixos. Nun esiste categoría de xéneru. En mansi hai trés númberos: singular, dual y plural. Estrémense seis casos gramaticales.

Exemplu: **пут** (calderu)

caso	singular	dual	plural
nominativu	**пут**	**путыг**	**путэт**
llocativu	**путт**	**путыгт**	**путэтт**
lativo	**путн**	**путыгн**	**путэтн**
ablativu	**путнэл**	**путыгнэл**	**путэтнэл**
translativo	**путыг**	-	-
instrumental	**путэл**	**путыгтэл**	**путэтэл**

Los casos que falten son sustituyíos pol sistema de preposiciones, por casu: **халнэл** (ente), **саит** (detrás de), etc.

Un sufixu personal de posesión indica personar posesora y el so númberu, según el númberu del oxetu teníu: **колаген** (los tos dos cases), **колагэн** (vueses dos cases -dual: pa dos posesores), **коланэн** (vueses dos cases **-** pa más de dos posesores), etc.

El verbu

La conxugación verbal presenta trés persones, trés númberos, dos tiempos (presente: **-г**, pasáu: **-с**), 4 maneres (indicativu, condicional, suxuntivu, casu de cortesía), al igual que l'húngaru, esiste conxugación transitiva ya intransitiva según estrema d'aspeutu: activu frente a pasivu (la pasiva indicar con: **-ве-**). El suxuntivu(imperativu) namái esiste pa la segunda persona.

Exemplos: **минасум** (fui), **минасэн** (fuisti), **минас** (foi), **минасумен** (fuimos, los dos), **минасэн** (fuistis vós dos), **минасыг** (fueron ellos dos), **минасув** (fuimos), **минасэн** (fuistis), **минасэт** (fueron); **тотыкен** (trai, con gustu familiar), **тоторисюм** (va costame enforma, pero traer).

Frases d'exemplu: **Ам хул алысьлаӇкве минасум.** (fui pescar), **Няврамет налми ватат ёнгегет.** (Los neños xueguen na vera.)

Los numberales

Cardinales: **1.аква** (akua), **2.китыг** (kityg), **3.хурум** (jurum), **4.нила** (nila), **5.ат** (at), **6.хот** (jot), **7.сат** (sat), **8.нёллов** (niollou), **9.онтэллов** (ontéllou), **10.лов** (lou), **20.хус** (jus), **100.сат** (sat), **1000.сотэр** (sotér). Como artículu pa 1 y 2 (yá que ye una llingua dual): 'акв **(unu),** кит **(dos).**

Exemplos

Frases ilustratives y humorístiques qu'amuesen el parentescu ente l'húngaru y el mansi tantu nel léxicu como na gramática.

Manysi-húngaru-traducción al español

> Hurem né vitnel huligel husz hul pugi.
> Három nő a vízből hálóval húsz halat fog.
> (Tres muyeres saquen de l'agua con una rede 20 pexes)
>
> Hurem-szát-husz hulach-szem empem viten eli.
> Háromszázhúsz hollószemű ebem vízen él.
> (Los mios trescientos venti canes de güeyos de cuervu viven na agua)

Nota: recuérdese qu'el mansi escribir en cirílicu, pa la trescripción nun s'usó l'esquema señaláu más arriba, que sería aceptable pa un español, sinón que se realizó siguiendo'l sistema de trescripción húngaru, porque asina ye más apreciable'l parentescu.

Sintaxis

Orde de pallabres

El sintagma nominal ta al empiezu de la oración, y sígenlu distintos sintagmes predicativos, finalmente'l verbu: **ам хул алысьлаӇкве минасум** (fui pescar – "yo pexe atrapar fui"). El suxetu y el verbu concuerden: **пасан сэмел – пасанэт сэмлэт** (la mesa negra – les meses negres). El determinante y la pallabra determinada nun concordar, con esceición del numberal **кит** (2), yá que esixe l'usu del dual de siguío.

Notes

1. www.suri.ee (http://www.suri.ee/uralic.html)
2. **Fonte**: *Nyelvrokonaink.* Teleki László Alapítvány, Budapest, 2000.
3. **Fonte**: *A világ nyelvei.* Akadémiai Kiadó, Budapest

Control d'autoridaes	**Proyeutos Wikimedia** · Datos: Q33759 · **Identificadores** · NDL: 00576111 (https://id.ndl.go.jp/auth/ndlna/00576111) · AAT: 300388815 (https://www.getty.edu/vow/AATFullDisplay?find=&logic=AND&note=&subjectid=300388815) · **Diccionarios y enciclopedies** · Britannica: url (https://www.britannica.com/topic/Mansi-language)

Sacáu de «https://ast.wikipedia.org/w/index.php?title=Idioma_mansi&oldid=2959667»

La última edición d'esta páxina foi el 5 may 2020, a les 14:44.

El testu ta disponible baxo la Llicencia Creative Commons Reconocimientu/CompartirIgual 3.0; puen aplicase otres cláusules más. Llei les condiciones d'usu pa más detalles.